

Vi suser gjennom Skardøra. Nils Tonny Bransfjell med gamlebukken først og Toamma med den yngre snorrett etter. Foto: Jens Petter Søraa

Med kjørerain gjennom Skardøra

Av Stein Bjøru

STUGUDAL: Far og sønn joiker i det vi suser gjennom Skardøra. Nils Tonny Bransfjell kjører først med gamlebukken. 10-årige Toamma ligger snorrett bak med sin egen ungbukk. Er det rart vi føler oss litt i slekt med Per Gynt i bukkerittet. Forskjellen er bare at dette ikke er et eventyr, men virkelighet fra Tydalsfjellene.

Vi har spent av oss skiene, og slengt oss på sledene – en makeløs skyss som har sterke tradisjoner i dette området. Vi slipper å klype oss i armen for å forstå at det ikke er en drøm. Det er iskaldt, minus 15 i det vi starter, og snoen gjennom Skardøra gjør det ikke

varmere. Men reinsskinnet på sleden varmer oss i baken, og vi huker oss ned bak 10-åringen Toamma som har spesialsydd bukser fra mor og skinnlue. Toamma følger nøye alle instruksene fra far. Holder kjøretømmene halvt slakke, svinger alltid til venstre dersom det skal stoppes. Og ber meg bremse med hælene når farten skal ned.

Dette er Toammas svenneprobe. – Det er ikke alle 10-åringene som får kjøre rein alene slik som meg, jubler han – han snur seg bakover mot meg og smiler. Det er et stort øyeblikk å dele 10-åringens glede – og selv-innsikt.

Men vi møtte de svenske og norske samene kvelden før. Lørdag ettermiddag kom vi fra

Nils Tonny Bransfjell lager ypperlig mat med basis i selvprodusertreinskjøtt. I Brekken driver han firmaet Fjellvilt. Foto: Jens Petter Søraa

Sylstasjonen, gjennom den kjente Ekordøren og ned til Sylsjøen. Et avtalt møte i reingjeterhytta til den svenske reindriftssamen Herje Andersson. Den norske samer Nils Tonny Bransfjell med sønnen Toamma stiller med kjørerain. Vi slitne grensevandrere kunne gå rett til kjøttgrytene. Nils Tonny Bransfjell driver egen virksomhet i Brekken basert på fjellvilt, og han laget et måltid ved Sylsjøen av ypperste samiske tradisjon. Lettrøkt reinskav med kantareller og med saus av gourmetrømme, og med spesialoppskrift på makaroni. Prikken over i'en var kokte margben av rein. Unødvendig å nevne at desserten var multer fra Essand. Hadde vi gjort oss fortjent til dette?

Her inne i reingjeterbua forsøkte vi å bringe på bane at norske og svenske myndigheter ikke hadde klart å bli enige om ny reinbeite-avtale. Gjeldende avtale gikk ut i mai. Det betyr at Lappkodusillen – på mange vis samenes

Magna Carta fra 1751– blir gjeldende lov. Det kan gi svenske samer som har forfedre som har hatt hevd på beite i Norge, beiterettigheter her i landet. Noen spådde at dette kunne bety uro i fjellet. Men det skjedde ikke her ved Sylsjøen. Verken Herje eller Nils Tonny tror at dette kan føre til konflikt.

Festmåltid i reingjeterhytta. Gryta med margbein står midt på bordet. Rundt bordet journalist Stein Bjøru, Nils Tonny og Toamma Bransfjell og Herje Andersson (nærmest t.h.) Foto: Jens Petter Søraa

– Nei, sier Herje, han sitter på vedkassen og lytter. Han er gudfar til Toamma som sitter og lytter til voksensamtalen.

– Norske og svenske samer samarbeider bra i dette området, sier Nils Tonny Bransfjell. Ute er det gnistrende kaldt. Sola går ned og farger både Storsylen og Helagsfjellene knallrøde. Utenfor gjeterbua står de to reinsbukkene og tygger mose. Det ypperste de kan tenke seg. Bukkene som skal ta oss med den siste etappen ned til Stugudal, er en gammelbukk og en ungbukk, åtte og tre år.

– Kjørereinene er unike dyr. De er kloke, sier Nils Tonny Bransfjell. Når han har plukket ut en fremtidig kjørerein, er han nøye med hvordan han behandler den. Yndlingsbukken hans ble borte for to år siden.

– Den er sporløst borte. Enten så er den tatt av jerven, ellers så har den gjemt seg bort i fjellet, sier han. Men kan han kjenne den igjen?

– Det skal ta meg fem minutter i en flokk på 10 000 dyr å finne den.– Det blir med en kjørerein som med folk – du kjenner den igjen med en gang, sier han.

Festmåltid ute. Toammas unge bukk får reinsmose.

Foto: Jens Petter Søråa

Nils Tonny og Toamma selger på kjørereinene. Også de er spent på hvordan denne turen skal gå. Det er ikke hver dag samene kjører med rein nå til dags. Før brukte samene tambukker når de skulle flytte fra vinter- til sommerbeite. Nå har snøskutere tatt over når samene skal forflytte seg i fjellet vinters tid. Men denne gangen vil Bransfjellene vise oss hvordan det ble gjort før. Uker i forveien er bukkene blitt

Skuteren har overtatt for kjørereinene nå til dags. Herje Andersson og Toamma Bransfjell studerer jervespor i Skardøra. Foto: Jens Petter Søråa

Solnedgang ved Sylsjøen. De mektige Helagsfjellene farges røde i bakgrunnen. Foto: Jens Petter Søråa

*Påseling i Skardøra. Reinsbukken styres kun med ett tau. På kjøresleden sitter vi på reinsskinn.
Foto: Jens Petter Søraa*

Den unge bukken setter sine klauver nøyaktig i sporet til bukken som går foran. Foto: Jens Petter Søraa

*Fremme ved Væktarstua. Toamma har bestått svenneprøven.
Foto: Jens Petter Søraa*

trent for oppgaven. Etter litt plunder, kommer vi i gang på sledene. Toamma følger faren. Ungbukken følger den gamle. Den unge tramper i de samme sporene som reinen foran. Så nøyaktig går den andre i sporet at det ser ut som om det kjørt én rein og én slede her. Etter hvert går kjøringen over all forventning.

– Jeg synes dette er en tradisjon som skal holdes i hevd. Men jeg ønsker ikke å gjøre det til en kommersiell affære, sier han. Det er kaldt, men ned mot Væktarhaugan varmer sola litt. Når bakkene blir bratte og farten stor, gir Toamma meg med stor autoritet beskjed om å bremse med hælene på skoene. Vi tar

et par pauser. Nils Tonny letter på den varme pelslua. Den gamle bukken peser. Av de to reinsbukkene er det ungbukken som har best kondisjon. Ut på ettermiddagen står vi av sleden ved Væktarstua i Stugudal. Toamma er kanskje mest glad. Han har bestått prøven og gjort manns jobb. Men han er ikke mer mann enn at han gir oss en god varm klem.

Slik kjørte samene før

*Fra kulda på fjellet kom rein og kjører inn i varmen som dekor på ovner fra Mostadmark jernverk mot slutten av 1700-tallet. Dette bildet er hentet fra en ovn i Gramgården på Sverresborg Trøndelag Folkemuseum, produsert i 1792 og merket "Mostamarken Wærk".
Foto: Jens Petter Søraa*

*Pulker som samene brukte før - en er lukket og den andre er åpen og lastet med alt det utstyret som var nødvendig når samene skulle forflytte seg fra vinterbeite til sommerbeite. Pulkene er utstilt på Fjellmuseet i Funäsdalen i Sverige.
Foto: Stein Bjørn*